

יום חמישי ית מנחם אב התש"ג

שיעורים. חומש: עקב, חמישי עם פירש"י.

תהלים: פהפט.

תניא: אד עולם . . . 216 בעשי.

אדמו"ר האמצעי אמר בשם רבינו הזקן: אהבת ישראל בעדארף דערנעמען ביו מיצוי הנפש.

יום ששי יט מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: עקב, ששי עם פירש"י.

תהלים: ציצו.

תניא: והנה באדם . . . לאברהם כו'.

המתפללים בארבעה זוגות תפילין כד נוהגים:
 (א) מניחים תש"י ותש"ר דרש"י קודם אמירת פרק איזהו, ומתפללים בהם עד אחרי אד צדיקים גו'.
 (ב) מסירים תש"ר דרש"י ומניחים — בלא ברכה — תש"ד דשמושא רבא וקוראים שמע גו' עד אמת ואומרים מזמורי תהלים כפי שנהלק לימי החודש. והמהדרים היו לומדים אותם עם פירש"י ומצודות.
 (ג) אח"כ מניחים תפילין דר"ת — בלא ברכה — וקוראים שמע גו' עד אמת, פ' קדש גו' והזכירות שנדפסו בסידור. ולומדים פרק משניות כל אחד לפי הבנתו. (ד) מסירים תש"ר דר"ת ומניחים תש"ד דראב"ד — בלא ברכה — וקוראים שמע גו' עד אמת, ולומדים פ' חומש עם פירש"י — מפרשת השבוע: יום א' עד שני, ביום ב' פרשה ב' וכו'.

שבת כ מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: עקב, שביעי עם פירש"י.

תהלים: צווקג.

תניא: אד . . . והמשכילים יבינו.

כשם שמצות תפילין, עד"מ, יש לה מקום קבוע בראש ובזרוע, ומרגיש כובד התפלה של ראש וההידוק לתפלה של יד כו הוא במצות אהבה ויראה, וכמ"ש הרמב"ם (יסודי התורה פ"ב ה"א): "האל הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבה וליראה אותו שנאמר ואהבת את ה"א ונאמר את ה"א תירא", הנה שיעור מצות אלו הוא אשר יורגשו בהרגש גופני בבשר הלב ממש, וכמו אדם הפוגש את אוהבו הנאמן, ולא זו בלבד אז אים זאל ווערען גוט פון דעם, שישבת על כל הדברים המצויים אותו, אלא עוד שיתעורר בו חיות פנימי בתקוה טובה, כי לבו טוב עליו, וכו' במדת היראה נופל עליו פחד גדול ומורא, כי בשעה ההיא הוא נזכר על כל עניניו הלא טובים במחשבה דבור ומעשה, ולבו יכאב בכאב מורגש מיראת העונש ביר"ש ולפעמים הוא ברגש של ירא בושת או גם יראת הרוממות.

אדמו"ר האמצעי . . . מיצוי הנפש: לראבינוביץ טו טבת תש"ב [אג"ק ח"ו ע' קעג].
 המתפללים בארבעה . . . ב' וכו': ילקוט דרשימותי. כשם שמצות . . . יראת הרוממות: רד"ה טעמו וראו, צ"ד [סה"מ קונטרסים ח"ב רצ, ב].

יה מנחם אב

יום חמישי, ה'תש"ג

עד מיצוי הנפש

שיעורים. חומש: עקב, חמישי עם פירש"י.

תהלים: פח"פט.

תניא: אך עולם ... 216 בעשי.

תרגום:

אדמו"ר האמצעי אמר בשם
רבינו הזקן:

אהבת ישראל צריכה
לתפוס' עד מיצוי הנפש.

אדמו"ר¹ האמצעי אמר בשם רבינו הזקן: אהבת ישראל
בעדארף דערנעמען ביו מיצוי הנפש.

הרהבה

עקב סיפור קשה של הצקות המתנגדים לתלמידי תומכי תמימים, שלח כ"ק אדמו"ר
מהוריי"צ מכתב ובו סיפור ארוך, אודות החילוק בין החסידים והמתנגדים בענין אהבת
ישראל, ובסיומו מופיע פתגם זה:

... אין להתחשב כלל עם העסקנים השונים, ובפרט עם אלו הרודפים אותנו מבית ומחוץ.
מאספים ומקבצים נדבות גדולות מאנ"ש שי, ודאי הדבר אשר אנ"ש שיחיו צריכים להשתתף
בכל עניני הצדקה בשביל החזקת בני תורה, ובפרט בהנוגע להצלה.

אבל עם זה על אנ"ש שי לדעת את חובתם לעזור לתלמידי ישיבות תומכי תמימים וראשי
הישיבות וגם את הרבנים שי מאנ"ש הנרדפים מאת מנהלי המגבית ומחלקי הצדקה הנ"ל
לאמר "אשר לבני הישיבות דליובאוויטש אין לתת שום תמיכה".

ובכל פעם שבא לידי מאורע כזה הנני נזכר על אותה העובדה ששמעתי מפי מורי ומלמדי
החסיד הידוע המשכיל ועובד ה' הרב ר' שמואל בצלאל נ"ע:

בחג השבועות תרי"ג נזדמנו לליובאוויטש החסידים המפורסמים הרה"ג ר' אייזיק נ"ע
מהאמיל, הרה"ג ר' הלל נ"ע מבאברויסק, הרה"ג ר' פסח נ"ע ממאלאסטאווקא .. הרה"ג

1. לראבינוביץ טז טבת תש"ב. נדפס באג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ו ע' קעג.

ר' נטע נ"ע ממאנאסטרשצינא, הרה"ג ר' משה יצחק נ"ע מיאסי .. הרה"ג ר' פרץ נ"ע מביעשענקאוויטש, הרה"ח הרב ר' יעקב נ"ע מקיידאן ...

בסעודת יום השני דחגה"ש ההוא הואיל כ"ק אאזמו"ר הרה"ק לומר חידושי תורתו בסוגיא דבי"ד טועה, ובסוגיא דגביית עדות ועדים זוממין. והרבה לדבר בגודל הצער של אותו בי"ד טועה בעולם האמת, כשהם מכירים בטעותם. נוסף על חרפתם שזה גופא הוא עונשם המר נוסף על העונשים הפרטים כפי אשר ישית עליהם בי"ד של מעלה עבור התוצאות של טעותם במשפט.

באסרו חג היתה התועדות בבית הרה"ק ר' יוסף נ"ע - ר' יאסעלע דעם מגיד'ס - והרבנים הגאונים החסידים היו נוכחים בהתועדות ההיא, וחזרו את תורת אדמו"ר בסוגיות הנ"ל וכל אחד מהגאונים המסובים הוסיף ביאור והסבר לפי סגנונו.

הרה"ק הגאון האדיר, המקובל והחסיד המופלא ר' אייזיק נ"ע מהאמיל, שהי' פה מפיך מרגליות, הנה בצחות סגנונו ומתק לשונו ביאר והסביר לתאר את מעמד ומצב הבי"ד טועה דווילנא וסלוצק במשפטי החרמות וההתנגדות על הוד כ"ק אדמו"ר הזקן, והרדיפות על החסידים והחסידות. ויקרא בשם את כל אחד ואחד מהגאונים שהשתתפו בפסקי החרמות והרדיפות, כי ידע את כלם משנת תקנ"ט כשהלשינו את כ"ק רבינו הזקן. ויתאר את כל אחד ואחד מהם במעלות ידיעתו בתורה, ובמעלת צדקתו, ויראתו, ותמימותו, ואת גודל תוגתם ועגמת נפשם כשנודע להם בעולם האמת את גודל טעותם, שטעו הם ונשיאם הגאון החסיד נ"ע בראשם, ואת כלימתם וחרפתם הגדולה וגודל קנאתם לעדת החסידים. ויסיים: "רב מתנגד, מקנא לעגלון חסיד".

בינתים נשמע קול בכייתו החרישית של הרה"ק החסיד הידוע, המשכיל ועובד הוי', המקובל והגאון ר' הלל נ"ע מפאריטש ועיני כל המסובים נסבו אליו בתמיהא למה הוא בוכה.

הרה"ק ר' אייזיק נ"ע הפסיק את דבורו, וכל המסובים נרעשו מקול בכייתו של הרה"ק ר' הלל נ"ע כי הרעיש בבכייתו את מיתרי לבבם. והרה"ק ר' הלל בעצמו לא יכול להוציא הגה מפיו מרוב התרגשותו.

וכשנרגע מעט אמר: אם בדורות הראשונים שהיו גאונים צדיקים ותמימים - כך, הנה בדור הזה שנתמעטו הגאונות והצדקות וספה התמימות, וכבר נודע להם טעותם, ובכל זה הם הולכים בעקבות הטועים, הנה מה גודל עוונם חטאם ופשעם, ואוי להם מכלימתם וחרפתם. ובפירוש שמעתי מפי הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שאמר בשם הוד כ"ק אביו אדמו"ר הזקן זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע: אהבת ישראל בעדארף דערנעמען ביז מיצוי הנפש [=אהבת ישראל צריכה לתבוס' עד מיצוי הנפש].

בכל מאורע ומאורע של רדיפה וביזוי עדת החסידים הנני נזכר בספור זה, והנני מתענג לראות את ההבדל המוסרי שבין שתי מפלגות האלו, שנעשו בולט ביותר בדור הזה.

יט מנחם אב

יום שני, ה'תש"ג

סדר הנחת ד' זוגות תפילין

שיעורים. חומש: עקב, ששי עם פירש"י.

תהלים: צ-צו.

תניא: והנה באדם ... לאברהם.

המתפללים¹ בארבעה זוגות תפילין כך נוהגים: (א) מניחים תש"י ותש"ר דרש"י קודם אמירת פרק איזהו, ומתפללים בהם עד אחרי אך צדיקים גו'. (ב) מסירים תש"ר דרש"י, ומניחים – בלא ברכה – תש"ר דשמושא רבא וקוראים שמע גו' עד אמת ואומרים מזמורי תהלים כפי שנחלק לימי החודש. והמהדרים היו לומדים אותם עם פירש"י ומצודות. (ג) אח"כ מניחים תפילין דר"ת – בלא ברכה – וקוראים שמע גו' עד אמת, פ' קדש גו' והזכירות שנדפסו בסידור. ולומדים פרק משניות כל אחד לפי הבנתו. (ד) מסירים תש"ר דר"ת ומניחים תש"ר דראב"ד – בלא ברכה – וקוראים שמע גו' עד אמת, ולומדים פ' חומש עם פירש"י – מפרשת השבוע: יום א' עד שני, ביום ב' פרשה ב' וכו'.

ידועה המחלוקת הקרויה ע"ש רש"י ורבינו תם בסדר הנחת פרשיות התפילין בבתיים. והכרעת השלחן ערוך שמן הדין חובה להניח תפילין כדעת רש"י והמחמיר יניח גם תפילין דרבינו תם. ע"פ הקבלה מבואר ששני הסדרים אמת הם, וחובה להניח כשניהם.

אמנם, צדיקים ואנשי מעשה מיוחדים שבכל דור הניחו ד' זוגות תפילין, גם כדעת הראב"ד וכדעת רב שר שלום בספרו "שמושא רבא"² (שני זוגות אלו הם רק בשל ראש, אבל בשל יד – השימושא רבא הוא כרש"י, והראב"ד הוא כרבינו תם), וכן נהגו רבותינו נשיאינו. בפתגם היומי מבואר סדר הנחת תפילין למניחים ד' זוגות.

1. ילקוט דרשימותי. נדפס בתו"מ רשימת היומן ע' תנח. אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח"ד ע' תמ. הגהות לסדור רבינו

הזקן ע' סג.

2. אודות תפילין אלו, ראה באגרות קודש שהובאו בשלחן מנחם ח"א סי' לה (ע' קא ואילך).

מקור הדברים הוא ב"ילקוט דרשימותי" שם הוא כמעט באותו הלשון. סדר לימודים
מעט שונה נהג כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, כמבואר ברשימת יומנו של כ"ק אדמו"ר³:

... הנהגת אדמו"ר נ"ע:

הי' מניח דרש"י ומתפלל כל התפילה עד אחרי עלינו.

פושט של ראש דרש"י ולובש של ראש דשימושא רבא, אומר קריאת שמע ולומד פרק א'
משניות.

פושטן, לובש דר"ת, אומר בתחלה קריאת שמע, אח"כ "וידבר", ואח"כ תהלים (יום בחודש),
וגמרא למיגרס - דף א' (כמדומה שבתפילין דר"ת הי' לומד גמרא. הכותב) על הסדר.

אח"כ פושט של ראש דר"ת ולובש של ראש דראב"ד, אומר קריאת שמע, ולומד ירושלמי, ולא
הי' שיעור קבוע ללימוד הירושלמי...

בשנת תש"ב תכנן כ"ק אדמו"ר הוצאת "מנהגי חב"ד השייכים לסדור", ושם כבר
מופיע קטע זה כפי שהוא לפנינו ב"היום יום".

בשבוע הראשון להסתלקות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, היה כ"ק אדמו"ר מספר בכל יום
סיפורים מהייו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, ולאחר זמן הגיה את הסיפורים, ונכנסו בלקוטי
שיחות⁴. אחד הסיפורים שם⁵ נוגע לדרך בה גילה כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לכ"ק אדמו"ר את
סדר הנחת ד' זוגות תפילין (כאן בתרגום חופשי):

להנחת ארבעה זוגות תפילין יש צורך בגוף נקי ביותר, כי בנוגע לענינים שחייבה תורה, כתפילין
דרש"י ור"ת, מאחר ש"לא ניתנה תורה למלאכי השרת" נוטלת התורה על עצמה את הדבר.

ואילו לדבר שרק אנשים מעטים עושים, ולא שהתורה חייבה את כולם בכך, הרי האחריות
העצמית גדולה יותר. ונוסף לזה מצד ענינם של תפילין של שמושא רבא וראב"ד צריכים הם
גוף נקי ביותר.

מצאתי נדפס שהרה"ח וכו' ר' הלל מפאריטש הניח ארבעה זוגות תפילין, ושהעידו לפני
המחבר שבני ה"צמח צדק" הניחו ארבעה זוגות תפילין. כן היו גם בדורנו חסידים שנהגו
להניח ארבעה זוגות תפילין כגון הר' יצחק מתמיד, ר' צבי הירש גורארי, ועוד.

אני יראתי עד שהרבי אמר לי להניח ארבעה זוגות תפילין, והתחלתי להניח שהרי הדבר על
"כתפיו" של הרבי.

3. תו"מ רשימת היומן ע' קצב.

4. ת"ב ע' 504 ואילך.

5. ע' 507 ואילך.

הרבי אמר לי אז, שהוא בעצמו יזמין את התפילין כדי שהדבר יהי' בחשאי.
בשעה שנדפס "היום יום" הסכים הרבי לגלות את סדר הנחת ארבעת זוגות התפילין, והדבר
נדפס ב"היום יום".

בפסוק "שמר תם וראה ישר כי אחרית לאיש שלום" מרומזים ארבעת זוגות התפילין. תפילין
דרבנו תם רמוזים בתיבת "תם", תפילין דרש"י בתיבת "ישר", תפילין דשמושא רבא בתיבת
"שלום", רב שר שלום בעל שמושא רבא.

התפילין דשמושא רבא ובפרט דראב"ד הם בדרגה נעלית מדרש"י ודר"ת, לפיכך אין שום
דעה הסוברת לברך עליהם. תפילין דרש"י הם בחינת מוחין דאימא, תפילין דר"ת מוחין
דאבא. ותפילין דשמושא רבא ודראב"ד כתר. ולכן הם נעלים מכדי "המשכה" על ידי ברכה.

ובהערה שם:

בארוכה על דבר ד' זוגי תפילין, ראה שו"ת רמ"ע מפאנו סימן קז (ושם ג"כ על סדר הנחתן).
מצת שמורים, חתן סופר (או"ח שער הטוטפות ס"ל), משמרת שלום ס"ד, אות חיים סל"ד
סק"א.

כ מנחם אב

שבת, ה'תש"ג

שיעור מצות אהבה ויראה

שיעורים. חומש: עקב, שביעי עם פירש"י.

תהלים: צז-קג.

תניא: אך... והמשכילים יבינו.

כשם שמצות תפלין, עד"מ, יש לה מקום קבוע בראש ובזרוע, ומרגיש כובד התפלה של ראש וההידוק דתפלה של יד כן הוא במצות אהבה ויראה, וכמ"ש הרמב"ם (יסודי התורה פ"ב ה"א): „האל הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבה וליראה אותו שנאמר ואהבת את ה' אונאמר את ה' א תירא“, הנה שיעור מצות אלו הוא אשר יורגשו בהרגש גופני בכשר הלב ממש, וכמו אדם הפוגש את אוהבו הנאמן, ולא זו בלבד אז אים זאל ווערען גוט פון דעם [=שנעשה לו טוב מזה], שישכח על כל הדברים המעיקים אותו, אלא עוד שיתעורר בו חיות פנימי בתקוה טובה, כי לבו טוב עליו, וכן במדת היראה נופל עליו פחד גדול ומורא, כי בשעה ההיא הוא נזכר על כל עניניו הלא טובים במחשבה דבור ומעשה, ולבו יכאב בכאב מורגש מיראת העונש ביר"ש. ולפעמים הוא ברגש של ירא בוש או גם יראת הרוממות.

המשמעות של הפתגם היומי שגם המצוות הנקראות „חובת הלבבות“, שלכאורה קיומם הוא נפשי-רוחני ולא גשמי-מעשי, כמו מצוות האהבה והיראה, גם הם חייב להיות להם ביטוי מעשי ממש, בדיוק כמו לשאר המצוות המעשיות כהנחת תפלין. וזאת באמצעות ההרגשה בלב שפועלת פיזית על גוף האדם.

הרחבה

הדברים הללו מופיעים לרוב בכתבי כ"ק אדמו"ר, כיסוד לכך שכל המצוות חייבות שתהיה להם אחיזה מוחלטת בעולם הזה התחתון, „דירה בתחתונים“. מקור הדברים הוא במאמר של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, ושם הם בתרחבה:

1. רד"ה טעמו וראו, צ"ד. נדפס בספר המאמרים קונטרסים ח"ב רצ, ב ואילך.

... והענין הוא דהנה מצות חובות הלבבות באהבה ויראה, הם מצות מעשיות.

והיינו **דכשם שבמצות תפילין על דרך משל**, הרי המצוה היא, הנה לבד זאת שבאה בלבוש גשמי, ד' פרשיות – שמע והי' אם שמוע, קדש והי' כי יביאך – כתובים בדיו על הקלף ומונחים בבתים של עור, הנה לבד זאת הרי יש להם **מקום קבוע בראש ובזרוע**, שהוא מקום הנחתם בדיוק. **ומרגיש כובד התפלה של ראש, וההידוק דתפלה של יד –**

כן הוא במצות אהבה ויראה, שמקומן הוא בלב, וצריכים להרגישן ברגש גופני ממש.

וכמו שאנו רואים במוחש בטבעי בני אדם, דכאשר האדם הולך טרוד ומוטרד לרגלי עניניו, ולפתע פתאום פוגש באוהבו הנאמן, הרי נתמלא כל לבבו רגשי אהבה וחיבה ברגש גופני. דלבד רגש ההתפעלות שיחם לבבו בהתפעלות אהבה, דזהו רק מצד הפתאומית, הרי לבד זאת, הנה מראיית פני אוהבו נעשה לו טוב. עס ווערט אים גוט. דהטוב הזה שנעשה לו הוא ממשי. והראי' שגם אם חס ושלוש יש לו צער, הנה בשעה ההיא שוכח על זה, כי לבו טוב עליו, ומרגיש נועם עריבות גופני בגוף ועצם בשר לבבו ממש. וזה פועל גם הגבהת רוח אצלו לצאת מן המיצר. דהיינו שגם אם הי' לו מתחלה קודם שפגש באוהבו איזה צער ח"ו שהטריד אותו ביותר – הנה התפעלות הלב והתרגשותו בחיבת ראיית אוהבו, הנה לא זו בלבד ששוכח את צערו, אלא אף מפיגו ומחלישו. כי התעוררות האהבה מחזק את לבו ומעודדו לחשוב מחשבות בתקוה טובה באמונה פשוטה אשר בודאי יהיה טוב. שכל זה בא מהרגש הטוב הגופני שבלב הנעשה מפגישת אוהבו הנאמן.

וגודל שמחת הלב הנעשה מפגישת אוהב נאמן, מובן מהיפוכו, דכאשר האדם פוגש בשונאו, הרי אז מרגיש דקירה בלבבו מהתרגשות הגדולה, הנקרא בל' בני אדם אַ שטאַך אין האַרצען. וכן על דרך משל כאשר אדם פוגש בשר ומושל, אשר בידו להמית ולהחיות – נופל עליו אימה ופחד גדול, שימות לבבו בקרבו. וכן כאשר פוגש פתאום בחכם גדול המופלא בחכמה, שנרגש בלבבו רגש יראה פנימית מגודל החכם ההוא.

אשר כל אלו ההרגשים, עם כי חלוקים המה באופני ההרגש, דכשם שרגשות האהבה והשנאה המה הפכים, הנה כמו כן אינו דומה רגש האימה ופחד, לרגש יראת בושת, ויראת הרוממות. אבל עם זה הרי כלם כאחד נרגשים בבשר הלב ממש, ופועלים פעולתם בקירוב ודביקות בהתנועה דאהבה וריחוק, ונסיגה לאחור בהתנועה דיראה – הנה כן הוא טבע הכחות הרוחנים הבאים בהרגש ממש בגשמיות.

אשר כן צריך להיות בהמצות דאהבה ויראה שהן מצות מעשיות. וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ב ה"א מהלכות יסודי התורה: **"האל הנכבד והנורא, מצוה לאהבו וליראה אותו, שנאמר "ואהבת את ה' אלקיך", ונאמר "את ה' אלקיך תירא" – הנה שיעור מצות אלו הוא, אשר יורגשו בהרגש גופני בבשר הלב ממש.**

וככל אריכות המשל הנ"ל, כאשר האדם פוגש אוהבו הנאמן, הרי ראיית פני אוהבו גורם לו נעימת לב שיוטב לבבו, עס ווערט אים גוט אפן הארצן [=נעשה לו טוב על הלב]. דלבד זה

ששוכח גם על צערו בהוה, הנה עוד זאת גורם ופועל חיות פנימי, שיוצא מן המיצר אל המרחב בתקוה טובה - כן צריך להיות אשר אהבת ה' יורגש בלבו. ולא זו בלבד אשר יוטב לו מזה אז אים זאל ווערן גוט פון דעם, שישכח על כל הדברים המעיקים - אלא עוד שמתעורר בו חיות פנימי בתקוה טובה כי לבו טוב עליו.

וכן במדת היראה נופל עליו פחד גדול ומורא, כי בשעה ההיא הוא נזכר על כל עניניו הלא טובים, במחשבה דיבור ומעשה, ולבו יכאב בכאב מורגש מיראת העונש ביראת שמים. ולפעמים הוא ברגש של יראה בושת, או גם יראת הרוממות.

וזהו מצות אהבה ויראה שהם מצות דחובות הלבבות, אבל הם מצות מעשיות ממש, דשיעור מצותן הוא בשיעור ומדה, עד אשר יורגש בהרגש גופני בבשר הלב ממש.